

HET RIJKSMUSEUM IN OORLOGSTIJD

treffen en in woeliger tijden rust geven, omdat in kunstwerken, zoolang zij nog behouden zijn, een eenmaal bereikt evenwicht zich toch altijd weer laat terugvinden.

Het oudste is een fantastisch brok schilderwerk, een cassone-paneel, dat eenmaal deel uitmaakte van de collectie van Arij Prins. Mr Jeltens heeft in een van onze vroegere jaargangen (1923) diens verzameling uitvoerig besproken. Kort na den dood van Prins kwam het Italiaansche paneel in het bezit van D. A. J. Kessler en eenige jaren was het te zien in het Rijksmuseum; daarna zagen we het fonkelend stuk nog terug op de Italiaansche tentoonstelling (1934); ingelijfd in de Rijksverzameling is het nu voor goed.

Het paneel is niet anders dan de beschildering van een bruidskist. Vooral in de ateliers van Florentijnsche schilders uit het midden van de 15e eeuw kwamen dergelijke stukken gereed. Zij moesten bruid en bruidegom herinneren aan daden van deugd en liefde, moed en trouw, veelal aan de mythologie of de historie van Rome ontleend. Het paneel in het Rijksmuseum, omstreeks 1440—1450 ontstaan, stelt de onverschrokken heldhaftigheid van Horatius Cocles voor. De voorstelling zat soms aan den binnenkant, maar meestal aan de buitenzijde van de kist, waarin lijfgoed bewaard werd en die met andere platte kisten als het ware een zitbank vormden om het bed. Lichtte men het deksel op, dan zag men vaak een decoratieve beschildering. De beschildering van de eene kistplank vormde meestal een pendant met die van de kofferkist er naast. Dikwijls vormen de voorstellingen ook contrasten. Het is merkwaardig dat op deze middel-euwsche koffers als het ware letterlijk de historie en de mythologie van den Italiaan bewaard werden. Christelijke voorstellingen komen bijna niet voor, Dante, Boccaccio (diens *Genealogia deorum* en de boekjes *De viris illustribus* en *De claris mulieribus*) en Petrarca (*Trionfi*) zijn naast Ovidius, Virgilius en Livius de voornaamste bronnen. De geschiedenis van Horatius Cocles is uit Livius (Lib. II, 10) geput, evenals het vermoedelijke pendant Mucius Scævola, Marcus Curtius of de grootmoedigheid van Scipio (Livius XXVI, 60). Deze voorstellingen der „cassoni”, getrokken binnen de intieme sfeer van het slaapvertrek, zoo tegengesteld aan wat de bijbel leerde, hebben door het moraliseerend en didactisch karakter de antieke wereld misschien nog meer doen voortleven dan de boekillustraties voor de handschriften der oude schrijvers, welke grotendeels de voorbeelden waren voor den iconografischen opbouw der cassoni. Zij hebben gemeen die sfeer van eigenaardige objectivering van het geval, welke niet lyrisch maar episch van aard is. Er wordt gedacht in abstracte formuleeringen, waarbij de grondtoon de liefde, de trouw tot in den dood, de verrukking over het schoone lichaam, de opofferingsgezindheid, of de onverschrokken moed is. Denken wij daarover door, dan wordt het duidelijk